

A Bibr
teca
Pobo
Gallego.

Iste e o
mero

Fala ar-
moñosa,
non
morreràs

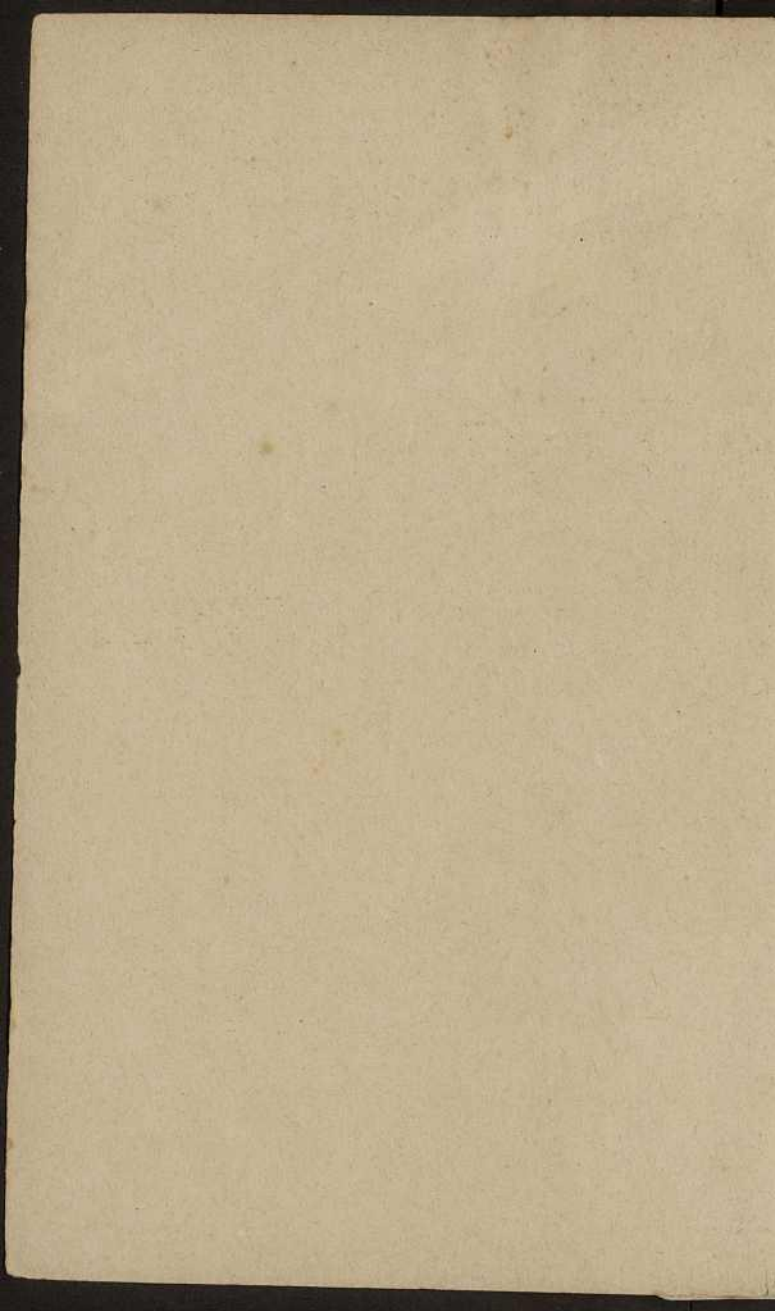
Costa
unha
peseta.

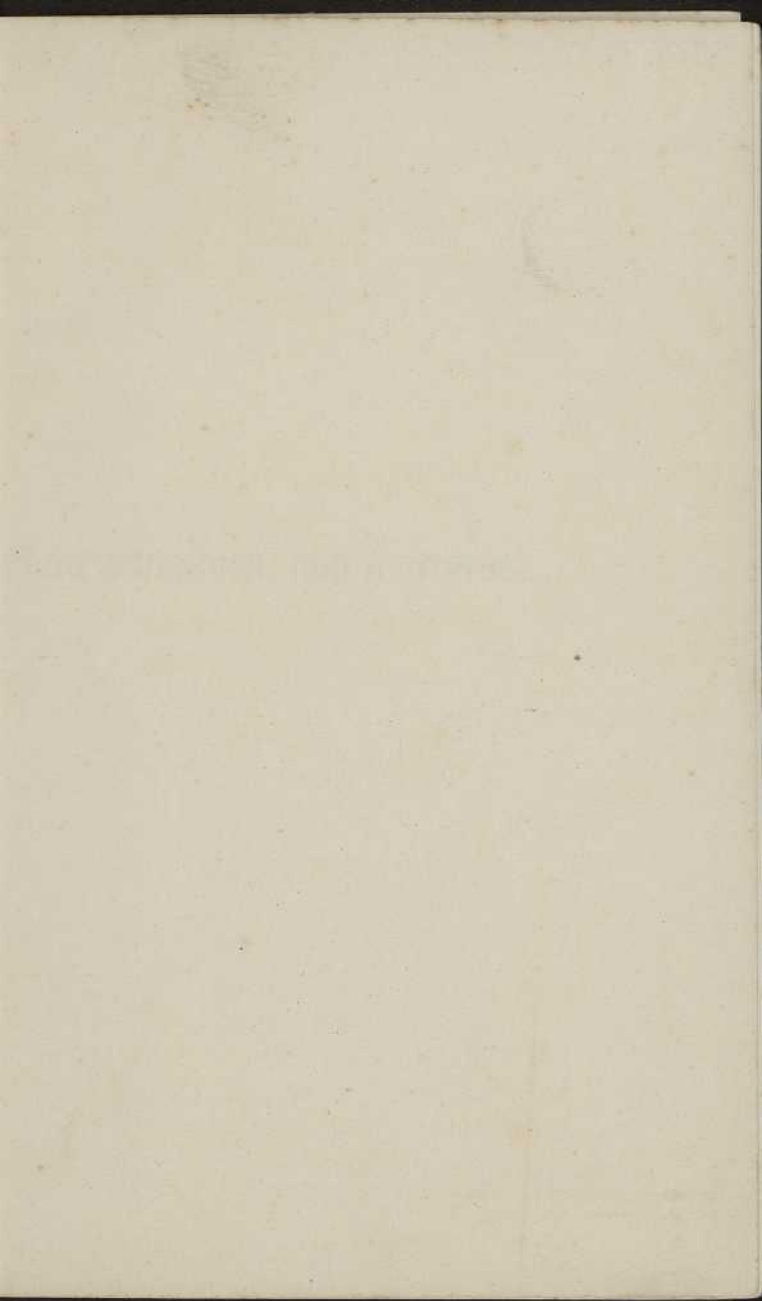
Nas
boas li-
brerías.

A Biblioteca do Pobo Gallego e a primeira publicazón
d'obriñas en lingua gallega qe fai a rëbista
"Estudios Gallegos".

¡Fala armoñosa, non morreràs!...

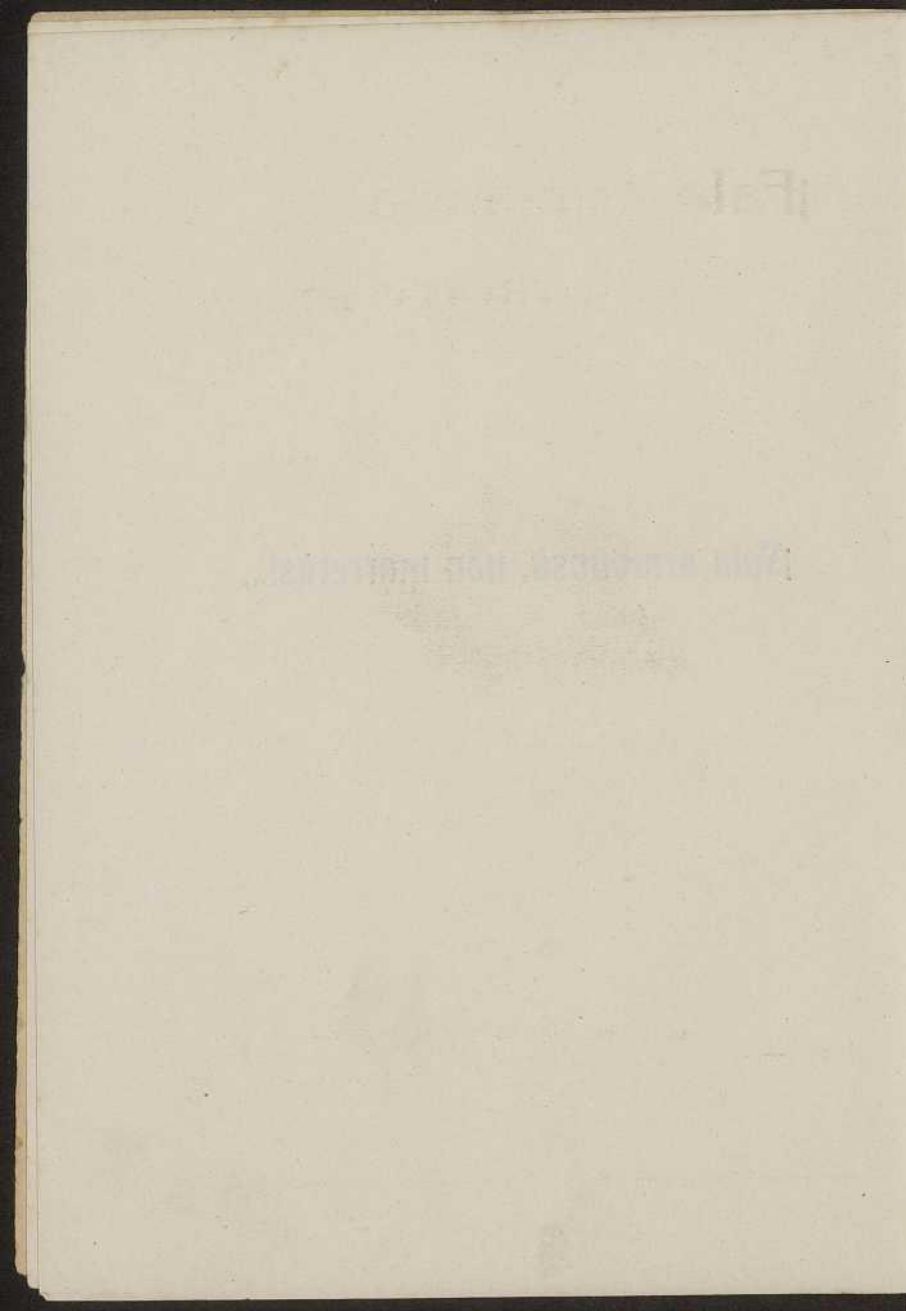
Poesia por D. MIGEL
VENTURA BALAÑA.
Prólógo de D. AURELIO
RIBALTA, e duas paro-
las do autor ós gallegos.
— MADRI, 1916 —

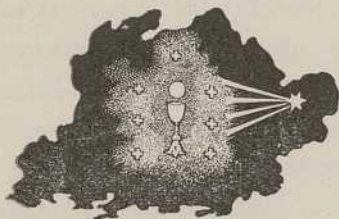

F-955

¡Sala armoñosa, non morreràs!...

¡Fala armoñosa, non morreràs!...

*Esa estrela brillante
Bolberá a lozir n'aurora.*

RIBALTA

MADRI

Imprensa do Asilo d'Orfos do S. C. de Xesús

Xoán Brabo, 3.

1916

*Este libro se adoutada con
peqenas variacións a ortografía da revista
Estudios Gallegos.*

É propiedade do autore.

Reserbados todol-os dereitos.

Duas parolas

do autor aos gallegos.

Anamorado ferbente com o qe mais, das inte-
mas cousas da Gran Familia Española, e adicado
moitos anos aos estudos linguísticos; sinto ber-
dadeiro amore aas lingoas faladas nesa nosa pen-
insua ibérica, berdadeiro xardin filolóxico qe fro-
lezeu en tan garridas coma groriosas falas. Eu
qéroas todas por egoal, estas falas, irmanciñas xe-
melas: a miña e as outras. Qéroas, e deseio con
zelme da ialma e cas miñas forzas todas, anqe
poucas, contribuire ao fermoso rexurdir d' algu-
nhas delas. Ai tendes espicado ô orixe desta bi-
brioteqiña q'adico ao Pobo Gallego e na qe penso
publicare as mellores follas dos crásicos d'onte e
mail-os froitos dos xobes esqirtores d'oxe.

Todos aqueles qe nos preziamos de ter os mais
enxebres sêntimentos d'españolismo, temos o pra-
zer d'amare, fomentare e escoitare con cariño as

bozes todas da ialma española tan cheias de terruras e meigallos. E temos ao fazelo o prazer do deber cumprido: porqué entendemos q'España eibos eso: Galizia, Asturias, Castela, Basconia, Aragón, Cataluña e mail-as outras rexiós. E temos entendido tamben q'o mais enxebre patriotismo aconsella amare todo eso con total-as forzas do curazon. Nada pois d'embexas nin rezeios, Trallemos pra grandeza das rexiós, qe canto mais grandes e prósperas as rexiós sexan, mais grande e próspera será España qu'é o seu conxunto.

Qe ningún renege da lingua da sua rexión, qe ningún despreze a lingua das outras: todas teñen êgoal dereito aa vida, êgoal dereito aa cultura: todas sombos êgoalmente españolas. Falas da patria, anacos da nosa ialma nazonal.

Mais endemal aibos qen despreza as nosas linguas rexionás e qen seica mobido por odios ou embexas aconsella asoballalas, escrabizalas... «sín contemprazêón nin desculpa de ningún xénero!...» matalas, si poidera ser!... *¡e son falas españolas todas elas!*

Maos españoles, aqeles qe desprezan as linguas faladas [nas rexiós d'España, e maos liberales aqe-

les q'aconsellan persecuziós contra elas, cometerí
ao noso ber, non solasmentres un crime de lesa
patria mais ainda un crime de lesa Umanidade, e
craro e, a nosa dinidade d'españoles e d'omes su-
brébase contra tanta malbazedá e tiranía tanta. —
Nos, nemigos de persecuziós e tiranias, adourado-
res da meiga Libertade e amantes das obras da
Natureza (canto mais omildes mais dinas do noso
aprezo) temos qe sair con arroutado e fero pulo
con berro forte e sinzeiro, a dizir non! xamais! As
lingoas non morren por Reiás ordes qe se publi-
quen contra elas. As lingoas sombos obra de Diós
e... non e tanto o poder do Demo qe poida destruír
a obra de Dios por moitas persecuziós qe decreten
os Infernos.

Na nosa terra hispánica aibos catro idiomas espa-
ñoles qe biben e... bibirán... Endemais da garrida
e groriosa lingoa de Castela, temos o antigo idio-
ma basco, berdadeira reliqie arqeolóxica praa qe
nosoutros non soo sintimos sinzeiro amore, mais
tamén grande benerazión; temos o grorioso idio-
ma catalán, qe ten unha brillante cultura xa nos
tempos medêos e mais un esprendoroso resurxi-
mento nos modernos; e temos por fin esta meiga

lingoa galaico portuguesa unha das mais importantes do mundo. Todos estes idiomas e mail-os seus dialectos son ouxeto d'estudeo no Estranxeiro. Nas Unibersidás españolas non ai qen ainda teña fundado senllas cátedras pro seu insino. O Estado español qe tería qe fomentare e protexere todas estas lingoas, se non preocupa moito deso, mais non importa! as augas móbense e corren furentes e ningún e capaz de deter o seu curso.

Xa fai tempo tiña eu arela de publicar en gallego unha serie de bolumes de caraute literareo. Oxe teño o prazere de podelo fazer e perzisamente nun momento en qe parez qe Galizia sinte agúzia de vida noba e de resurximento. En pouco tempo tense publicados bareos libros en gallego e os nomes de Herrera Garrido, Ramon Cabanilles, Lisardo Barreiro, Lugin Perez, Aurelio Ribalta, Rodriguez Lopez e outros e outros, dinbos ben craramente q'as letras gallegas nestán mortas nin morrerán polo d'agora, a pesar das esqelas da sua defunzeón qe de bez en cando teño lido. Pola contra: as letras gallegas ban creszendo co calor dos sêntimentos patrióticos dos fillos de Galizia qe qeren aa sua terra o seu arte, a sua lingoa e todas

as cousiñas íntimas da patrea. De pouco tempo pracó, Galizia biu rânazer o arte, a lingoa e a poesía. E ten frolezido as canzós e ten frolezido os bersos. Só con follear a *Literatura Gallega*, de Carré Aldao, se ben be a importancia d'esta ponla da literatura hispánica, tan chea de froles e cheirumes.

Eu non teño nunca estado naqela terra, mais son un namorado da sua múseca, da suas letras e da sua lingoa, e oubindo a dozura das suas canzós qe relembbran os suidos das gaitas, e lendo enmeigado os acurados, escorreitos e axeitados bersos de Rosalia, e Pondal, d'Añón e de Curros; teño deprendido a qerer os seus conzentos e inda mais: a fazer alguns bersos nesta armoñosa fala gallega: Dengunha lingoa ten a tenrrura dos seus diminutibos, nengunha a naturrfa do seu deixo, e nengunha pode sirbir tan bèn pra espresión dos tenros sentimentos e pra o cultibo da poesía lírica.

* * *

Probe e omilde e en berdade o meu poemiña q'oxe sai aa lus púbrica e nunca debín comenza-
ren a serie por cousa tan baldeira e ispida, sinón

cun traballo d'outro esqirtor de mais forza e em-
puxe; mais foi o meu intento adicar no pirmeiro
bolume un omenaxe aa lingoa gallega e belaiqi
porqué empezo por il, porqué omilde e todo coma
é; eibos unha bandeira, bandeira qe se a segides
balentes, jou nobos esqirtores gallegos! indo sem-
pre pra diante, ollando sempre pro porbir, poderá
lebárebos aa biutorea. Esqirbide en gallego, e
despertará a bosa nazionalidá do seu secular le-
targo e a biutorea sera unha cultura noba, unha
cultura española mais qe naszerá das zinzas e qe
mañán bendizirán os fillos da Nai Galizia e seica
a umanidá inteira.

Acodide aa loita, rapazes, omes d'oxe, famentos
de libertá e de zenzia, acodide. Os nemigos diram-
bos q'o gallego e unha lingoa probe e bulgare, res-
pundeí co desprezo, non lles fagades caso ningún.
Solas mentres lenbrade, qe non se qere a nai, por
ser rica ou por garrida, qe soo se qere aa nai, soo
por eso: porque é a *Nai*.

M. V. B.

PRÓLÓGO

O autor d'êsta garrida poesía qe bades lere, e un esqirtore e poeta catalán, qe por gala troba as bezes na lêngoa de Galizia. Non e o pirmeiro caso abofellas, de poetas dalen qe trobaren no noso, si lles cadrou; e ai tendes os nomes do sebillano Rodríguez Marín, do astorgano Martínez Salazar, do portugués Leite de Vasconcellos, ou do basco Bermúdez Jambrina, por non falar doutros. Pero antre todos eles e moi calificado o caso do señor Don Miguel Bentura Balaña.

O señor Balaña e, como se ben be lendo os seus bersos, un anamorado de Galizia. Pro non un namorado pola impresion qe nel faga a bista do país, os seus costumes, a sua fala. Non pōdía ser esto, por qe o señor Balaña (qe ten corrido moito mundo, qe ten bibido longos tempos en moitas naziós da Europa, de Africa, e mais da Amerêca do Norte)

non ten estado nunca mais en Galizia. O seu amoramento nazeu do estudio nos libros. Interesado fondamente polo mobemento de reintegración catalana, berdadeiro renazemento d'aqela terra, berze da inteleutualidade de toda a España oriental e á mais propulsora da sua cultura, o señor Balaña douse a estudêare o mobemento de reintegración da terra gallega, qe fai parexa co o da banda daló en sere tamén o berze da inteleutualidade, española ou non, de toda a parte ouzidental da península esta en qe todos bibimos e qe as liñas da nabegación ozeánica teñen feito zentro de todo o mundo.

Tanto Cataluña coma Galizia infruen moito, moitísimo, na bida española, e mais a infruenza das duas bai sesgada astra chegare ao zentro mesmo de Castela: a infruenza catalana pasando polas serras e mais polos ermos aragoneses; a infruenza gallega atrabesando polas montañas e mais polos páramos das terras de León.

Ben se comprende, pois, e ben natural e qe ansina coma estudêaba o mobemento catalanizante de Cataluña, estudease tamén con afan da i alma, o mobemento gallegizante de Galizia. E deste

modo e maneira s'zedeu qe o señor Balaña, literato catalán, ben tamén a sere literato gallego; qero dêzir, bersado, douto, na literatura de Galizia.

Esta e, poida dare, a sua mais marcada caractéristica, a sabenzia. O señor Balaña bos e un filologo, un linguista. Conoz nas suas intimidás fondeiras a lêngoa franzesa e mai la êngresa; e catedratico d'ingrés, por oposición, na Escola Superior do Maxisterio en Madrí. Sonlle moi conozidas unha chea de falas antigas e modernas, mortas e bibas. E por fin, en materia de Dialeutoloxia Románica, ou latina, ou como lle chamen, e un omiño qe s'entera de todo canto no mundo sai a a lus púbrica.

Co estes antezedentes, sendo ben sólido o seu caudal zentífico, era natural que o señor Balaña, posto a estudêare o gallego, estudêareo de bez, astra apoderárese por inteiro, tanto da lêngoa dos trobadores, coma da fala qe se oxe fala por todo los cómaros de montaña ou de ribeira, por toda las rías, condados, marcas e señoríos de Galizia.

Pero acontece tamén qe se trata d'un artista. O estudio do gallego, feito por un poeta tal e como o señor Balaña o e, dou por resultado qe o filólogo deixara campo libre a o cantor da beleza da nosa

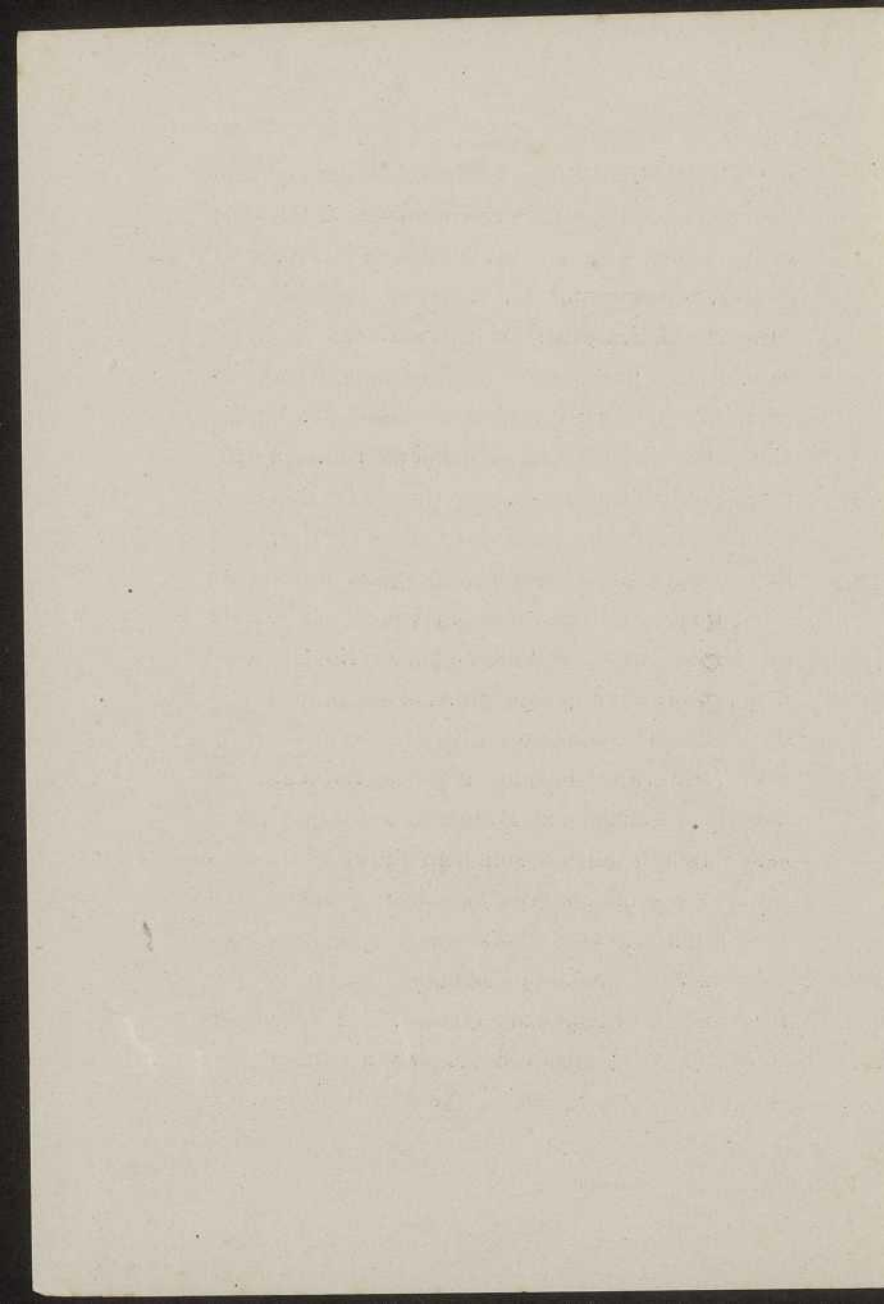
terra, pero empréndolle a súa coñecencia da
lengoa da nosa terra para cantala. Este é o orixe
da fermosa poesía que teño a onra d'encabezare
con estas poucas falas. Este é o orixen do presente
libriño, nobo enriquezemento da nosa literatura.

Eu ben quixera ter primores na pruma, dizes
aqelados e aparentes e sobre todo autoridá para
saudare a este nobo cultivadore da poesía gallega,
e dárelle a ben chegada no noso campo literareo
con fidalgeiras falas de onrroso acollemento. Pro
como non estou ao alor que se agora perzisa, abon-
dará que amostre a intención de fazelo porqué anque
os meus ditos sexan catibos de todo, a ocasión os
lebanta e mai lo afeuto que os inspira poñerá neles
un arreendente ulido de fraternal e xeitoso reze-
bemento.

Ledo dá bes, eu saúdo ao señor Balaña, esqirtor e
poeta catalán, a un nobo poeta gallego que ben a
poñer en xuntanza xeitosa e fecunda o pensamen-
to do seu país coo pensamento galiziano. Irmaa
grande, fidalgeira e rica, e Cataluña. O traballo ca-
talán engrandezéuna, a poesía catalana subrimou-
na. Si este seu fillo, o merezente poeta señor Bala-
ña, ensalza en gallego a lengoa gallega, eu, que non

me estrebo ainda a falare en catalán, pero qe cando o leo ou cando o escoito entendo moi ben todo canto me din, afirmarei qe ademiro e reberenzio isa lengoa, xeitosa eufónica, cultísima, de nobres feitura gramaticás, de sinxelas garridezas d'expressión, orgo de manifestación de un alma grande escorreita e fidalga: a i alma de Cataluña. A mais Cataluña, eibos argulo d'España pola cultura histórica, polo baler presente, pola ilustre función d'engrandezemento qe lle reserba o porbir. Ela, mais forte e mais rica qe nos, rubida no curuto Nordés d'España, e Galizia animosa e bolta para estrela dos seus destinos asentada no curuto Norûeste, teñen as duas unha grande minsión qe cumpriren, a de demostrare, con feitos a España toda qe somentes a fará grande o mobemento de reintegración que amas a duas de xa fai tempo realizan. E mais esta e a importancia dos mobementos literarios: os poetas son sementadores d'ideias qe dempois d'arraigaren no cûrazón das familias, naszen, medran e frolezen en ponlas qe dempois se carregan de froito bendito, mantenza e fartura, ledizia escorreita pra oxe, grandeza reconezida pra mañán.

AURELIO RIBALTA,

I

FALA ARMOÑOSA!

(Fala da miña nai, fala armoñosa!
... non morrerás.

Aíves da miña terra.—CURROS.

Deprendín a falar-te cantando,
E cantando, chegei a querer-te
Coma qeren as frores a os páxaros,
Coma as rulas nos albres se qeren.

E ti amorosiña
Tes-me feito sentir os momentos
Mais tenros da vida..
En te oindo, escoitei, escoitara
Dozes armunías:

Amores das abes,
E cantos das brisas,
Fungares dos bentos.
Das augas, a risa...

Salaos dos bosques,
Berros d'anduriñas,
Barballas das freixas.
Bicos de suriñas...

Sospiros d'amantes,
Lerias de meniñas,
Arrolos dos berzes,
Das nais, netorrías...

Súdos de gaitas,
Múseca de *tibias*,
Canzós, alboradas,
Muiñeiras debinas...

E aló n'outras terras,
Lonxe de Galizia
Oubindo ista fala
Xamais esquezida...

Sintín esbagullos
De melanconía
De saudades, qeixas
Aires de morriña...

E escoitando tan dozes conzentos

botei man á lira...

E pulseina con bicos ardentes

Qe as cordas fêrian.

Eu deprendo a falarte cantando

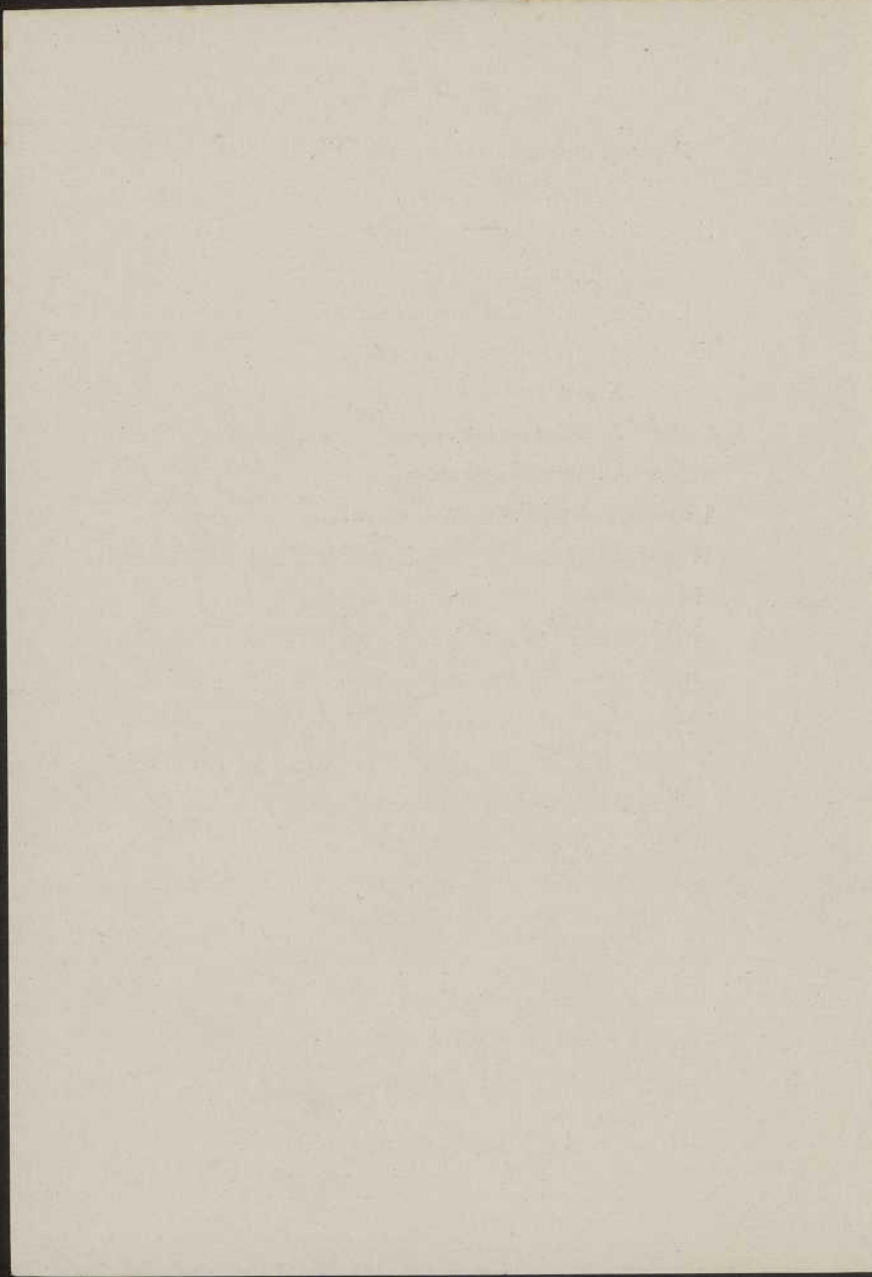
Eo pasar pol-os beizos, as falas

Non sei se son bozes

Anacos da ialma

Ou ben si son bicos

Qe en espréndidas gamas estralan.

II

NON MORRERÁS!

Eu lin de Curros—os meigos «Aires»,
«Musa d'aldea»—de Carbajal,
Lin «Follas Nobas»—de Rosalía,
E mais «Qeixumes»—do gran Pondal.
E lindo os bersos—destes poëtas
E oubindo os cantos—dos aldëás
Dixen ¡ou doze—lingoa gallega,
Fala armoñosa—non morrerás.

¡Bates gallegos!—Â bosa lira
Lingoa gallega fazei falar
Fazei cantigas—praa bosa terra
Canzós d'aldeia—canzós do mar
Pois compoñendo—copras pr'o Pobo
No falar boso—tan feitizán
Bates gallegos—en tod'o tempo
Bosos amentos—perdurarán.

E relebrando—nos bosos cāntos
Abes e nenas—l-os alalás
Postas de sole—noites de lua
Rezos, amores—sons de campás
Fontes e frores—brisas e praias
Festas e feiras—romaxes... àl
A bosa tenra—fala poèteca
Bates gallegos—non morrerá.

Mentres garrulen—os reiseñoles
Pola campía—polo piñal
E das aldeias—polos tellados
Dend'os seus niños—chie o pardal
E berren ledas—as anduriñas,
E as pombas rulen—polos pombás
E o melro entóe—dozes frauteiras...
¡Fala gallega!—non morrerás.

En tanto canten—as rapaziñas
Os seus amores—pirmabeirás
Mentres ôs berzes—as nais arrolen
E bicos boten—ô seu conpás
Mentres no peito—muller gallega,
Teña un meniño—pr'amamantar,

¡Lingoa dos anxos!— ¡Lingoa d'amores
S'oubirá o mimo—do teu soär...

Mentres o sole—indo pr'a posta
Biqe a montana—aló no bar
E beña logo—ca noite crara
Cheia d'estrelas—meigo luär
E polas ruas—da bella aldea
Alegres s'ouzen—os alalás
E os aturuxos...—¡Pobo gallego!
O teu idioma—ti falarás.

Cand'a campana—chame pr'irexa
A oubire minsa—pola miñán
E polas campas—o toqe d'*ánxelus*
Faga rezare—pola serán
E fale cousas—da bosa bida
Q'a bosa i alma—n'esqezerá
O campadario—na feitizeira
Lingoa gallega—bos falará.

En tanto feros—da bosa terra
Os bentos rosmen—polo cañal
E as brisas ledas—e lixeiriñas

A lira pulser.—lo piñeiral,
Mentres as fontes—choren bagullas,
E reze a freixa—co seu chas-chás,
E a chubia zoe—polos espazos
¡Fala gallega!—sospirarás...

Sempre q'as ondas—encaixes pondo,
Nas praias fagan—doze bruär
E polas dornas—canten os bosos
Mariñeiriños—ledo cantar
En tant'os xeitos—ou as traññas
De peixes cheios—saian do mar
Afellas digo:—estón, gallegos,
Bibirá legre—bosa falar.

Mentres nas festas—e romarías
Toqe o gaitero—gaita e timbal
E namoradas—bailen muiñeiras
Garridas mozas—de ban lanzal...
Mentres ruadas—fagan os mozos
Nas meigas noites—todo los bras.
E n'os imbernos—axa fiadas...
¡Lingoa gallega,—non morrerás!

Cand'as zagalas—fazendo chifros
O gando paszan—no carballal
E q'os labregos—canten nas eiras
E no muiño—rode o negral
Mentres q'os eixes—os carreteiros
Polas estradas—fagan chilrar...
Por bosos agros—polos camiños
S'oubirá sempre—boso falar.

—
Cando chorimas—e frol de xesta
Dos bosos montes—ornan o aítar,
Cando no bosque—a frol d'esprego
Co seu cheirume—prefuma o ar
Cando na aldeia—por *Corpus Christi*
Debotamente—porzesión fan...
Froles, fogetes,—e repinicos
Fala gallega—bos falarán.

—
Cando coroas—de crisantemos
Poñan nas cobas—pr'as adornar
Cand'os salgueiros—no zimitero
Mobend'as ponlas—tornen a impar
Cando no pobo lemquen ós mortos
Facendo rezos—xunt'o fogar

Congoxadiña--zoarás maina,
Lingoa imbentada—para chorar...

Mentres as donas—aló n'outono
Preto do lume—pra se qentar
Baian, e fagan—pote gallego
Bullós ou zonchos—para zeär
E as aboiñas—conten ôs nenos
Contos e faulas—do tempo sar
Soabe a brando—boso lingoaxe
Parolaráse—beira do lar.

Mentres teus fillos--doze Galizia
Qeran a Patrea—com'unha nai
E de ti, lonxe—sintan morriña
Cal anduriña—qe ben e bai
Mentres relouqen—o son da gaita
Lembrando cousas—do propeo chan
E a ti dirixan—seus pensamentos...
Gallego enxebre--che falarán.

NOTAS

1.ª Estrebín-me a usaren d'algús arcaismos porqué creio q'a lingoa gallega ten dereito a empregar as falas do seu antigo tesouro e dar-lles bida ca saba do resurximento literareo.

2.ª Espricazón d'algunhas falas:

Arrolar—abalar—mober o berze.

Bar.—Curuto ou cume d'as montanas (Vide Cuveiro).—«Diccionario Gallego».

Dornas.—*Naos*, pequenas pra pescare; ista parola ben d'as duas «dos» mais «naos» *dós naos* pasou a *dornas*. cánbeo de *s* en *r* alcóntrase n'outras lingoas asin «lar dó» por «*las dos*» prentúnzean os andaluzes.—Béxa-se tamén: *rubir* por subir.

Freixa.—Abanqueiro, catarauta, cadoiro d'augas.

Sar. = Pirmitibo, bello, antigo: ista fala ben d'a lingoa euskara n'a qe *zarra* qer dizire «*bello*» antigo.

Tibias.—Frautas. A parola relembra craramente q'os pirmeiros esturmentos de bento fono feitos cos osos das pernas asin chamados.

M. V. B.

A Biblioteca do Pobo Gallego

(FOLLAS D'OXE E D'ONTE)

Rêbista das letras gallegas.

Direutor: M. Ventura Balaña, Granada, 2.—MADRID

Publicará un número cada dous menses,
a UNHA peseta.

Aos esqirtores. — Nesta Rêbista publicaránse traballos en prosa ou verso dos esqirtores gallegos d'oxe.

Aos libeiros. — Rebaixa do binte e zinco por zento fárase aos libeiros, adiantando polo Xiro Postal o balor de binte eñxempres pra enriba.

Aos susqirtores. — Os susqirtores non ten qe abonar o importe da susqirzêón astra dempois de rezêbido o bolume. Dend'o prúsimo número publicaráse unha lista numerada dos susqirtores d'êsta Biblioteca (q'o qeran).

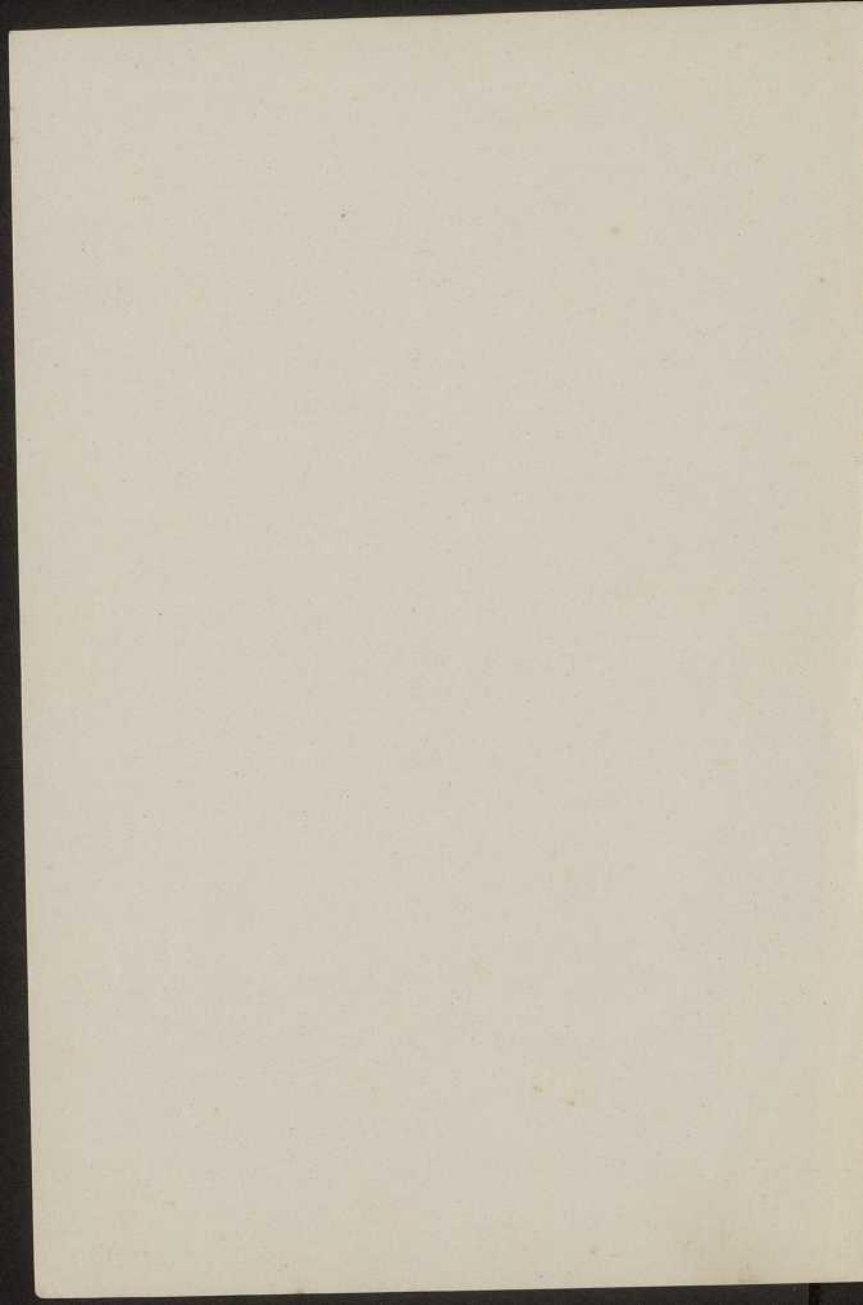
Aos anunziantes — Anunziade na Biblioteca do Pobo Gallego — Pras tarifas, dirixirse ao Director.

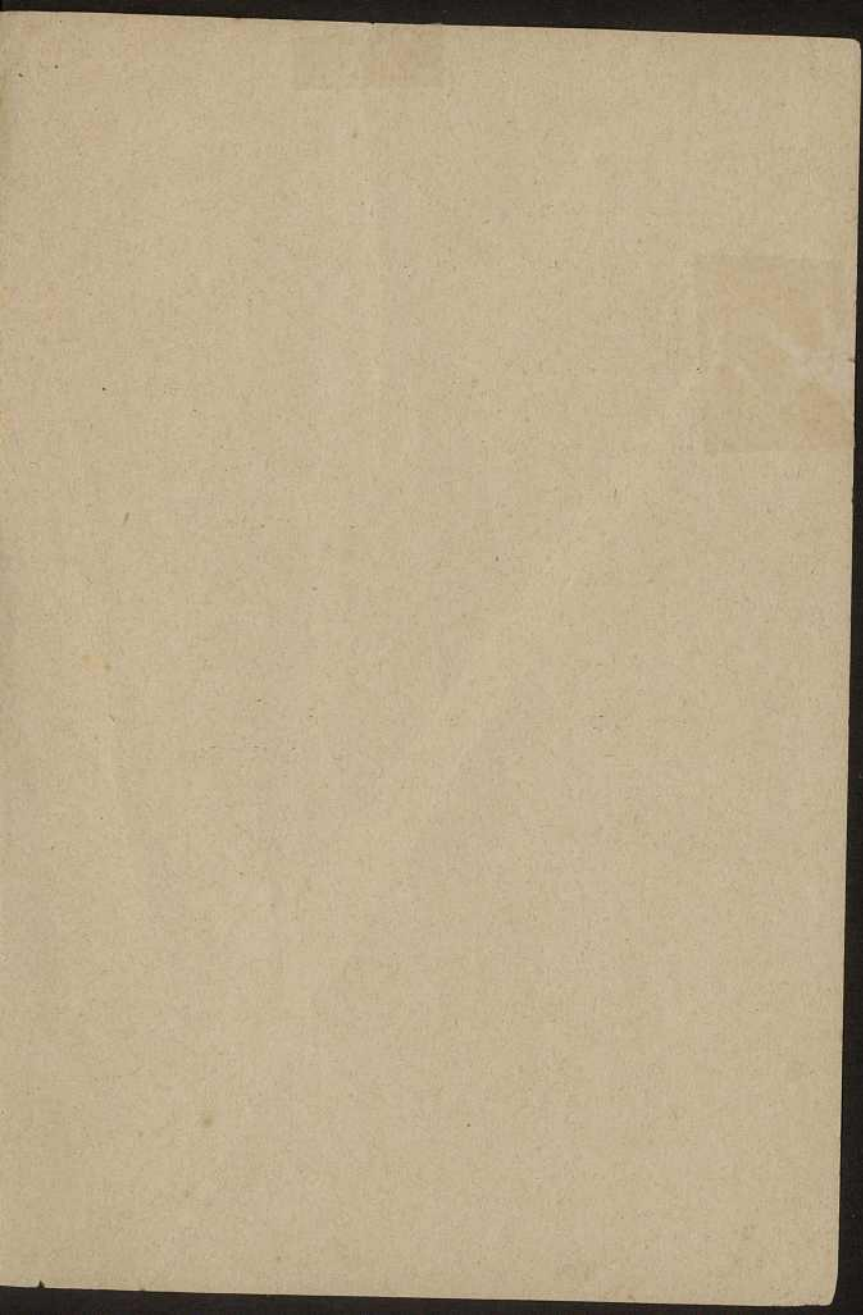
Aos rexionalistas e amigos do idioma. — Protexer esta publicazêón e fazer porpaganda dos bosos ideías.

00917

6

00224

Biblioteca do Pobo Gallego.

(Rébista das letras gallegas.)

NÚMERO PRIMEIRO:

¡Fala armoñosa, non morreras! por M. V. Balaña.

NÚMERO SIGUNDO: (Na prensa.)

Os meus botos, por Aurelio Ribalta.

En preparación.

Cantigas en louor da Birxe. Alfonso X de Castela.

A Birxe do Cristal. Curros Enríquez.

As Poestas, d'Alberte Camiño.

De «Follas Nobas». Rosalía de Castro.

Ferruxe (nobeliña gallega). Aurelio Ribalta.

A morte qe pasa (traxedia). Balaña.

Os mellores bersos, d'Añón.

Poestas escollidas, de Pondal.

Contos da terra (Folk lore).

Canzós do pobo (Folk lore).

Do feixe (escolleita de poestas). Ribalta.

Bida e feitos dos omes ilustres de Galizia.

Mulleres ilustres de Galizia.

Antigos poetas gallegos.

Anacos d'Estoria (artigos e impresiós).

Follñas, gromos e xermolos. Balaña, etc.

